

**Қазақстанның
Үздік педагогі:**
теория, іс-тәжірибе

**Лучший педагог
Казахстана:**
теория и практика

ISBN 978-601-211-623-6

9 786012 116236

ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫ – ҒЫЛЫМНЫҢ БАСТАМАСЫ

ШЕТЕНОВА Нургуль Серикбаевна

бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор,
«Мәдениет негізгі мектебі» КММ
Солтүстік Қазақстан облысы, Тайынша ауданы

Мұғалімге аса сезімтал, бала жанын жазбай танитын адам болу қажет.

Осыған орай өз педагогикалық тәжірибемде оқушылардың дарындылығын дамытуды қолға алдым.

Әр адам балалық жасөспірім және жастық шағынан бастап, өмірде үлкен жетістіктерге жетуді армандайды.

Көптеген балалар ерте кезден бастап, әр түрлі іс-әрекет түрлеріне қабілеттілік білдіреді (сурет салады, билейді, музыкалық инструменттерде ойнайды, ән айтады т.б.). Бірақ уақыты келе, бұл қабілеттіліктердің көрінісі бәсеңдеп, жас адамның мамандығының негізіне айнамайды, ол адам жай ғана «орташа» кәсіпкерге айналады. Мен осы жұмысымда дарынды балаларды ерте жастан дарындылығын анықтап көңіл бөлемін.

Жеке тұлғаның потенциалды мүмкіндіктерін зерттеу, дамыту және осының негізінде баланың болашағын анықтауда көптеген жұмыстар жүргіземін.

Оқушылардың зерттеушілік іс-әрекетін жоспарлау оқу процесін жеке тұлғаға бағдарлап ұйымдастырудың негізгі шарты. [1]

«Зерттеу жұмысы – ғылымның бастамасы» атты курс дарынды балаларды оқытудың зерттеушілік негізі. Оқушылардың потенциалды қабілеті ашылмай, оларды дамыту мүмкін емес. Шығармашылық оқушылардың ізденушілік қасиетін қалыптастыру, зерттеуге, оқытудың түрлі формалары мен әдістері арқылы жүзеге асырылады. Биік танымдық қабілет, тұрмыс-тіршіліктің сырын ұғуға талпыныс баланың ерте жасынан туындайды екен. Сондықтан оқушыны ізденушілікке баулу жасынан басталуы тиіс. Өткен оқу жылында оқушыларым әртүрлі қалалық және мектепшілік дарынды оқушыларға арналған сайыстарға қатысты соның ішінде қалалық, облыстық, республикалық сайыстарға да қатысып жүлделі орындарға ие болды.

Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, білім беруді ақпараттандыру. Қазіргі кезеңде білім беру жүйелерінде қайта құру жүріп жатыр, білім беру жүйелерінің жаңа ұлттық моделі құрылуда. Міне, осындай маңызды мәселелерді шешуде жас ұрпақты сапалы да саналы ой еңбегіне тәрбиелеуде математиканың алатын орны ерекше. Қазіргі заман – математика ғылымының өте кең, жан-жақты тараған кезеңі. Ал талапқа сай математикалық білім берудің басты шарты – математикалық мәдениеттіліктің деңгейін көтеру ғылыми жобалаудың да көп ықпалын тигізетіні сөзсіз болып табылады. Жобалау технологиясы – оқушылардың жоспарлау және күрделене беретін тапсырмаларды орындау арқылы меңгеретін білімі.

Жобалау технологиясын қолданудағы негізгі мақсат – оқушылардың қызығушылық ынтасын дамыту, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіру, ақпараттық бағдарлау біліктілігін көтеру және сынотұрғыдан ойлау қабілетін артыру арқылы оқушыны қоғамдық ортада өзін-өзі көрсете білуге бейімдеу. [2]

Егер оқушы жобасы тақырыбын дұрыс таңдай отырып, жоспарлай білсе, оны дұрыс орындай алса – ол болашаққа дұрыс бейімделген тұлға болып қалыптасады. Әр түрлі жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдай отырып, әр түрлі адамдармен тіл табыса отырып, әр ортада дұрыс бағыт-бағдар бере алады.

Жобаның тиімділігі – көзбен көріп, есте сақтай отырып, оқушыны ізденіске, іскерлік пен танымдық ынтаға, шығармашылық қабілетті жетілдіру арқылы түрлі мәселелерді шеше білуге, тапқырлыққа, жаңа ғылыми ізденіске жетелеуде.

Бұл тақырыптарды қамтыған жоба жұмыстарын ақпараттық, шығармашылық жоба түріне жатқызуға болады. Мерзіміне қарай ұзақ мерзімді жоба болып есептелінеді.

Оқушының өзіндік зерттеу әрекеті оның өзіндік талабын қанағаттандыруға ықпал етеді. Оқушылар қоршаған ортамен таныса отырып, өзіндік зерттеу әрекетінің көмегімен жаңа білімді дайын күйде емес, өзі ашады.

Дарынды оқушының ізденушілік қасиетін қалыптастыру оқытудың түрлі формалары мен әдістері

арқылы жүзеге асырылады. [3] Танымдық қабілет, тіршіліктің сырын ұғуға талпыныс баланың ерте жасынан туындайды екен. Сондықтан ізденушілікке баулу бастауыш сыныптан басталуы тиіс. Ендеше мектепте оқушыны ізденушілікке баули отырып, ғылым мен техниканың жетістігіне сәйкес армандарына жетуге, өз жолдарын дәл табуға, ғылымға жетелеу арқылы өздерінің қабілеттерін ашуларына көмектесуіміз қажет.

Дарынды бала қойылған мәселені тұтастай көріп, оған байланысты болмыс сырларын көптеп, шешуге, белгісіз нәрселерге зер салып, қызығады, түсініксіз нәрсені білуге ынтызарлық, түрлі сұрақтарға жауап іздеп, ой әрекетімен шұғылдануға бейім келеді. Сондықтан, мектеп оқушыларының дарындылығын дамыту жұмыстарын жүйелі ұйымдастыру басты мақсат, ғылыми мәселе болып табылады.

Тақырыпты таңдағанда «Мені не қызықтырады?» - деген сұраққа жауап беруден бастау керек. Тақырыпты таңдағанда бір ескеретін нәрсе зерттеумен де, жобалаумен де айналысуға болады.

Зерттеу – жаңа білім жинақтау, бір нәрсені жан-жақты танып білу, ол адамның танымдық іс-әрекетінің бір түрі. Жобалау – латын сөзі, «алға жылжу» - деген мағынаны білдіреді. Екеуінің айырмашылығы: зерттеу – ол белгісіз іздеу, жобалау – ол бір практикалық міндеттің шешімі. Зерттеудің мақсаты нақты бола алмайды, ол зерттеу барысында өзгеріп отырады. Ал жобаның мақсаты нақты болады, өйткені жобаның соңғы нәтижесі қандай болатыны белгілі. [4]

Осыдан түйгенім, оқушыларға қосымша тапсырманы берген сайын оқушылар әр қырынан көрініп, бір жағынан оларды ғылыми зерттеуге бағыттаудың бір сатысына көтерудің қадамы сияқты боп көрінді. Осындай тапсырмаларды беру кезеңінде-ақ еріксіз оқушылардың деңгейлері де анықталып жатты. Қазіргі таңда білім берудің әлеуметтік құрылымы маңызды элементтердің біріне айналып отыр. Дүние жүзінде білімнің ролі артып, әр елдің өзіндік білім беру жүйесі тағайындалған. Бірақ, ол әлем халықтарының білім берудегі тәжірибесімен, бағыт-бағдарымен деңгейлес болуы қажет. Қазақстан Республикасындағы үлкен өзгерістердің білім беру саласында қамтылуы маңызды іс-шара болып табылады. Осы орайда білім беруді дамыту тұжырымдамасы Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін дамытудағы маңызды құжат екендігі сөзсіз.

Дарындылықтың табиғаты шексіз. Осы дарындылық пен шығармашылықты дамытудың түрлі жолдарының ішінде баланың өзіндік зерттеу тәжірибесі ең тиімді болып есептеледі. Зерттеушілік, ізденушілік – бала табиғатына сай құбылыс. Білуге деген құштарлық, бақылауға тырысушылық тәжірибеден өткізуге дайын тұру, әлем туралы жаңа мәлімет жинауға талпынушылық қасиеттер балаға тән дәстүрлі мінез.

Оқушыны ғылыми-зерттеу жұмысына қатыстыру үшін алдымен, оны қызықтыра отырып, зерттеу талабын қалыптастыру керек. Яғни, оқушы ақпаратты ала білуге, оны басқаларға хабарлай білуге талпынуы тиіс. Ең алдымен оқушыны өздігінен шешім қабылдауға, ақпараттар алуға, оны басқаларға жеткізе білуге тәрбиелеу қажет.

Ғылыми жұмысты жазу барысында, балалар, тақырыпты бастамас бұрын тарих беттерінен көп мағлұмат жинады. Ақпарат жинау барысында атақты ғалымдардың еңбегін жинастырып, оларды әр қырынан қарап, пайдаланды.

Тақырып өте күрделі болғандықтан көп уақытты талап етті, сондықтан да өз беттерімен жұмыс істеуге машықтанып, ойларын дұрыс жеткізе білді. Ғылыми жұмысты зерттей отырып балалар ойлау, шығармашылық елестету қабілеттерін дамытып, өздеріне көптеген жаңа ұғымдарды меңгеру үшін жан-жақты ізденді. Бұл олардың тақырыпты зерттеуде өз білімдерін терең жетілдіріп, өз бойларында көздеген нәтижеге жету мақсатын қалыптастырды. Бұл жұмысты насихаттау жастардың қолында, біз бұған ешқандай жаңалық енгізбесек те осыны талдау, талқылау балаларға бір үлкен бақыт, қуаныш және жаңалық әкелді. Сондықтан да ғылыми-зерттеу жұмысы, яғни балалардың болашақ өмірлеріне жол ашып, көптеген жетістіктерге жетуіне пайдасын тигізеді. [5]

Осыған орай бар мүмкіндікті пайдаланып, баланың қабілетін, дарынын ашу және әрбір оқушының өз мүмкіндіктерін, қабілет және икемділігін таныта білуіне жағдай жасау – мұғалімнің басты міндеттерінің бірі. Ендеше мектепте оқушыны ізденушілікке баули отырып ғылым мен техниканың жетістігіне сәйкес армандарына жетуге, өз жолдарын дәл табуға, ғылымға жетелеу арқылы өздерінің қабілеттерін ашуларына көмектесуіміз қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Ұстаздық шығармашылық, Б.А. Тұрғынбаева – Алматы, 2007 ж.
2. Шығармашылық қабілеттер және дамыта оқыту. Б.А. Тұрғынбаева – Алматы, 1999 ж. «Бастауыш сыныпта оқыту» журналы. №1, 2, 2008 ж.
3. Мен және бәрі, бәрі, бәрі. – Алматы, «Аруна», 2006 ж.
4. Бастауыш мектеп журналы, №1, 2009 ж.